

PROBLEMATIKA HUDBY V ISLÁMU. I PŘES ZÁKAZ HUDBA ZNÍ...

Jana Virágová

V tomto krátkém pojednání bude hlavní pozornost náležet problematice hudby a hudebních projevů v islámu, neboť islámský svět není v otázce hudby a zpěvu zdaleka tak jednotný, jak se někteří lidé mohou domnívat. Mnozí islámští učenci považují dle výkladu Koránu a tradic¹ hudbu za zakázanou, jiní, opíraje se o tentýž Korán a o tytéž sbírky tradic, tento zákaz naopak vehementně zpochybňují. Kromě různých a obsahově se mnohdy diametrálně lišících doporučení a kázání náboženských autorit zde bude nastíněna rovněž realita, se kterou se lze snadno setkat v arabském muslimském, respektive sunnitském prostředí.²

Pro pochopení veškerých souvislostí je však nutné stručně si připomenout roli, kterou sehrávají v souvislosti s hudbou Korán jakožto slovo Boží, sbírky tradic jakožto výpovědi o činech, postojích a výrociích proroka Muhammada, a pak také ostatní prameny islámského práva, mezi něž patří např. konsenzus právních autorit a analogie, na jejímž základě mohou odborníci na islámské právo zacházet s podobnými případy podobně (Kašný 2011: 250–251). Důležitou úlohu proto představují učenci a odborníci na islámské právo, jejichž stanoviska týkající se problematiky hudby mohou být odvislá též od příslušnosti k jedné ze čtyř nejdůležitějších právních škol,³ které se vyprofilovaly v rámci sunnitského ritu.

1. Arabsky *sunna* – jedná se o výpovědi o činech, postojích a výrociích proroka Muhammada. Tyto výpovědi, vyprávění – *hadísy* – byly z počátku tradovány ústně, později byly sepsané a kanonizované příslušníky a vládci prvních generací muslimů. Vznikaly tak tisíce *hadísů*, které byly po očištění od nepravých a neautentických vyprávění sestaveny na půdě *sunny* do šesti závazných sbírek prorocké tradice. Jsou považovány za jeden ze čtyř hlavních zdrojů práva. Blíže viz např. Pavlincová – Horyna 2003: 548.
2. Např. v Sýrii, Jordánsku, Saudské Arábii či na palestinských územích (Západní břeh Jordánu; Pásmo Gazy).
3. Jde o školu islámského práva, tzv. právní *mazhab*. Sunnitský islám uznává čtyři *mazhaby* nazvané dle svých zakladatelů – hanífovský dle Abú Hanífy, málikovský dle Málika Ibn Anase, šáf'iovský dle Muhammada Ibn Idrise aš-Šafi'ího a hanbalovský dle Ahmada Ibn Hanbala.

Pak také nesmíme pominout význam dualistických kategorií zakázaného a povoleného. Život praktikujícího muslima je totiž neustále ovlivňován tím, co je povolené (arabsky *halál*⁴), a tím, co je zakázané (arabsky *harám*⁵). Základní poučení o tom, co Bůh zakázal a co naopak povolil, lze nalézt v Koránu, tradicích a rovněž se tímto zabývá islámská právní věda.

Všechny lidské činy je tak dle islámského práva *šarí'y* možné zařadit do následujících pěti kategorií (Kropáček 2006: 124–125). První jsou povinnosti, kam patří např. dodržování pěti pilířů víry a také povinnost vyvarovat se věcí zakázaných. Další kategorií jsou činy bohudobré, mezi něž se řadí dobrovolné půsty a almužny pro chudé. Činy Bohu indiferentní jsou činy nezakázané ani nepřikázané. Může jít třeba o skládání poezie „*neobsahující nic zakázaného, která nesvádí ke špatnosti, [...] ani nevybízí k vykonání něčeho dobrého, přínosného a konstruktivního* [...]“. “6 Činů zavrženíhodných a Bohu odporých je doporučeno se vystríhat, i když nejsou explicitně zakázané ani trestné. Sem lze řadit kupříkladu zanedbávání nepovinných modliteb. Poslední kategorií jsou činy zakázané – *harám*, tedy skutky hříšné a trestné, které překračují hranice Boha. Všechny tyto kategorie mají zásadní vliv na posuzování věcí i lidského chování.

K tomu, co je zakázané – *harám*, existuje ještě opozitní kategorie povoleného – *halál*. Tyto dualistické kategorie ovlivňují veškeré myslitelné aspekty života věřících. Týkají se tedy nejen vztahu člověka k Bohu, mezilidských vztahů, manželství, sexuálního života, oblékání, nošení šperků, používání voňavek, etikety, stravy, sportování, obchodních záležitostí, ale též hudby, hudebních nástrojů a hudebníků.

Záleží však především na islámských učencích, známých právnících či na místních imámech, jak budou vykládat verše Koránu a vybrané tradice (*hadísy*). Podobně jako v jiných právních systémech, i zde hraje značnou roli individualita právních autorit. Pro konkrétní komunitu to

4. *Halál* je to, co je povolené, vyňaté ze zákazů, je to v souladu s normami *šarí'y*.

5. *Harám* je to, co je v rozporu s božím zjevením.

6. Srov. *Islámská gnozeologie* [online] [cit. 3.7.2012]. Dostupné z: <<http://svazmuslim.cz/node/5>>.

může být imám z místní mešity, případně znalec islámského práva, který formou tzv. *fatwy* – právní rady, právního dobrozdání – zodpovídá otázky věřících. V současné době je tento způsob kladení a zodpovídání otázek velmi populární především díky nejružnějším internetovým portálům zaměřeným na otázky islámu.

Vrátíme-li se nyní zpět ke Koránu a k tradicím, můžeme si ukázat, jak odlišně lze vykládat slova, která se dle některých učenců vztahují k hudbě a zpěvu. Pro lepší ilustraci využijeme např. dílo *The Islamic Ruling on Music and Singing*,⁷ ve kterém al-Kanadi shromáždil tematicky důležité verše i *hadísy* a zároveň zde uvedl i jejich možné rozdílné výklady.

Např. verš ze súry Noční cesta:

„A věru jsme posly některé nad druhými vyznamenali a Davidovi jsme žaltář dali.“⁸

Tuto pasáž někteří interpretují jako povolení hudby, neboť prý král David skládal žalmy a zpíval je a při tom se doprovázel na hudební nástroje. Podle jiného výkladu ale byly žalmy prorokovi seslány přímo Bohem/Alláhem, z čehož vyplývá, že je David sám neskládal. Navíc se prý v Koránu ani ve sbírkách tradic nikde o hudebním doprovodu žalmů nepíše.⁹

Další verš, který někteří vykládají jako explicitní zákaz hudby a hudebních nástrojů, je ze súry Hvězda:

„Tento příběh vás snad údivem naplnil, že místo abyste plakali, se smějete a jen v zábavách dlíte? Před Bohem na zem padejte a Jeho uctívejte!“¹⁰

7. Srov. Al-Kanadi 1986: *The Islamic Ruling on Music and Singing* [online] [cit. 9.7.2012]. Dostupné z: <<http://www.kalamullah.com/Books/Music%20and%20Singing.pdf>>.

Al-Kanadi, který studoval na fakultě *šarí'ý* v Mekce ve wahhábovské Saudské Arábii, v této své publikaci zastává názor, že hudba je zakázaná.

8. Súra 17:55. Všechny citace koránských veršů jsou převzaty z překladu Ivana Hrbka. Blíže viz Korán: 2000.

9. Srov. Al-Kanadi 1986: 4: *The Islamic Ruling on Music and Singing* [online] [cit. 10.7.2012]. Dostupné z: <<http://www.kalamullah.com/Books/Music%20and%20Singing.pdf>>.

10. Súra 53:59–62.

Sporný bývá arabský výraz pro „*dlení v zábavách*“ (*samidún*), který může mít více významů. Podle některých lingvistů poukazuje na někoho, kdo planě hraje na hudební nástroj. Případně může *samidún* znamenat samotný předmět, na který je hráno.¹¹

Slova adresovaná satanovi, opět ze súry Noční cesta, někteří právníci a imámové vykládají tak, že satan bude svádět lidi ke špatnostem za pomoci hudby a zpěvu:

„Sváděj tedy hlasem svým ty z nich, které můžeš, a zaútoč na ně jízdou svou i pěchotou, staň se společníkem majetku jejich i dětí a sliby jim čiň, vždyť sliby satanovy jsou jen šalbou pouhou.“¹²

Mnozí ve verši spatřují zákaz konkrétně dechových nástrojů.

Sporný verš je pro některé i ten ze súry Sád:

„Vzpomeň též služebníka Našeho Jóba, když volal k Pánu svému: ‚Satan se mne dotkl strádáním a mukami.‘ ‚Dupni nohou svou, a objeví se voda pro koupel chladivou i pro napití.“¹³

Část verše „*dupni nohou svou*“ lze totiž dle některých učenců vykládat jako povolení nejen hudby, ale dokonce i tance.

Poslední koránský verš, který si v tomto příspěvku pro ilustraci uvedeme, pochází ze súry Luqmán:

„Mezi lidmi je i jeden, jenž bez jakéhokoliv vědění zábavné povídání nakupuje, aby tak svedl lidi z cesty Boží, z níž posměšky si tropí – a to jsou ti, kteří se trestu zahanbujícího dočkají.“¹⁴

Výraz „*zábavné povídání*“ z tohoto verše (arabsky *lahwal hadís*) je možné vykládat buď jako zpívání a poslouchání písní, jako najímání profesionálních zpěváků a zpěvaček, jako nákup nástrojů pro pobavení,

11. Srov. Al-Kanadi (1986: 6): *The Islamic Ruling on Music and Singing* [online] [cit. 10.7.2012]. Dostupné z: <<http://www.kalamullah.com/Books/Music%20and%20Singing.pdf>>.

12. Súra 17:64.

13. Súra 38:41–42.

14. Súra 31:6.

nebo např. též jako svádění k *širku* – přidružování k Bohu, respektive svádění k polyteismu.¹⁵

Z výše napsaného je patrné, že se v Koránu nikde explicitně nepíše, že jsou hudba a zpěv zakázané. V případě *hadísů* je však situace trochu odlišná. Můžeme najít hned několik vyprávění, v nichž se tvrdí, že hudba, případně hudební nástroje, se řadí mezi zakázané věci a činnosti. Viz např. *hadís* z Buchářího sbírky, který zní:

„Prorok řekl: *„V mé ummě budou dozajista lidé, kteří se nezřeknou zíná [cizoložství], hedvábí, alkoholu a hudebních nástrojů [...].“*¹⁶

Spory se v těchto případech vedou hlavně o autentičnost vyprávění. Správný *hadís* se totiž skládá ze dvou částí. Z tzv. podepření – arabsky *isnád*, resp. řetezu – arabsky *silsila*, a pak z vlastního textu vyprávění – arabsky *matn* (Kropáček 2006: 49). Slabé místo u *hadísů*, které zakazují hudbu, představuje právě *isnád*, tedy řetězec tradentů, který může vypadat např. takto: A vyprávěl, že slyšel od B, že ten se doslechl od C, že...slyšel od posla Božího...

Právníci, kteří nepovažují hudbu, zpěv, hudební nástroje atp. za zakázané, zpochybňují autentičnost těchto vyprávění a prohlašují je – právě na základě řetězce tradentů – za slabé nebo za vymyšlené.

Všichni učenci a právníci, nezáleže na právním *mazhabu*, se shodnou na tom, že písně se špatným obsahem jsou *harám* – to znamená písně o věcech a činnostech, které jsou dle *šarí'y* jednoznačně zakázané. Jedná se např. o písně pojednávající o požívání alkoholu, o svádění ke hříšnému chování či o sexu.

Ke striktnímu zákazu zpěvu vede některé právníky jeho asociace s prostředím hospod a nočních podniků, kde se pije alkohol, kde dochází k mísení zástupců opačného pohlaví, kteří nejsou rodinnými příslušníky, a kde se vytváří podmínky pro „hloupé tlachání“ (Al-Karadáwí 1984: 302). V hudbě pak spatřují něco, co věřící odvádí z Alláhovy cesty a co je zbytečně odvádí od jeho uctívání.

15. Srov. Al-Kanadi 1986: 8: *The Islamic Ruling on Music and Singing* [online] [cit. 11.7.2012]. Dostupné z: <<http://www.kalamullah.com/Books/Music%20and%20Singing.pdf>>.

16. Srov. Al-Kibbí: *Je hudba v islámu zakázána* [online] [cit. 12.7.2012]. Dostupné z: <<http://e-islam.cz/sites/default/files/The%20Prohibition%20of%20Music-prelozeno.pdf>>.

Mnoho učenců ale připouští, že zpěv s *halál* obsahem za doprovodu vybraných hudebních nástrojů je povolený. Podle Karadáwího¹⁷ je prý zpěv dokonce doporučován při takových příležitostech, jakými jsou oslavy svátku přerušení půstu na konci měsíce ramadánu, oslavy svátku obětování, kterým končí pout' do Mekky – tzv. *hadždž*, při svatebních oslavách, při narození dítěte či při rodinném obřadu *aqíqa*, kdy se obětuje jedna ovce při narození dívky a dvě ovce při narození chlapce (Al-Karadáwí 1984: 300).

Obecně se v *hadísech* nejčastěji objevují kromě zákazů zpívání také zákazy hraní na hudební nástroje. Tuto problematiku je možné zjednodušeně shrnout do následujících vět: Existuje skupina učenců, kteří dovolují zpěv za doprovodu i bez doprovodu hudebních nástrojů. Existuje i další skupina učenců, kteří sice dovolují zpěv, ale bez hudebního doprovodu. Pak jsou však i tací, kteří zakazují veškeré hudební projevy.

Co se týče hudebních nástrojů, doporučení a zákazy se taktéž velmi liší. Např. zvuk bubnů a bubínků někteří učenci dovolují jako jedinou povolenou výjimku (Al-Karadáwí 1984: 301). Jiní ale bubny zakazují spolu s ostatními nástroji. Jmenovitě kromě bubnů, bubínků a tamburín zakazují též dechové a strunné nástroje.¹⁸

Mnozí věřící proto poslouchají tzv. *anašídy* (pl.). Jde o charakteristický způsob recitování veršů, při němž se má člověk vyvarovat takového způsobu recitace, který by ho přibližoval hudbě. Mezi způsobem recitace *našídu* (sg.) a zpěvem je však tenká hranice. Občas toto recitování prostě připomíná zpěv.¹⁹

17. Yusuf Al-Qaradawi, resp. Júsuf al-Karadáwí je významný muslimský učenec a právník, který vysílá své *fatwy* a komentáře k nejrůznějším tématům v katarské televizi al-Džazíra. Ve své publikaci *Povolené a zakázané v islámu* se podrobně věnuje tématům každodenního života z hlediska islámské legislativy.

18. Srov. např. s *Hadith Explanation. Musical Instruments* [online] [cit. 16.7.2012]. Dostupné z: <<http://dailyhadith.adaptivesolutionsinc.com/hadith/Musical-Instruments.htm>>.

19. Rozhodnutí nad islámskými anašídami. Převzato z fóra *Islámské komunity českých sester*, debata o *anašídech* [online] [cit. 20. 2. 2009]. Do února 2009 dostupné z: <<http://groups.msn.com/islamiccommunityofczechsisters/vtejteuns.msnw>>. Místo něj dnes funguje na podobném principu fórum Islámské komunity sester na nových internetových stránkách (www.proislam.org/forum/index.php). Viz též Al-Albání: *Fatwy z časopisu Al-Asála* [online] [cit. 15.7.2012]. Dostupné z: <<http://www.e-islam.cz/sites/default/files/Fataawaa%20Albani.pdf>>.

Obsahově jsou *anašídý* hlavně o víře v Alláha, o historii islámu či o islámu obecně. Interprety bývají většinou muži. Nicméně i ženám je povolena jejich recitace, avšak jen v přítomnosti jiných žen, případně mužských rodinných příslušníků.²⁰ Někteří učenci při recitaci *anašídů* povolují i doprovod vybraných hudebních nástrojů – třeba bubínků a tamburín.

Odpoutáme-li se však od těchto teorií, je potřeba si uvědomit, že arabsko-islámský svět (nemluvě o celém islámském světě) je hudebně velmi pestrý a tóny *údu* – oblíbené arabské loutny – či písně libanonských zpěvaček je snadné zaslechnout na hlučných trzích, v okolí obchodů s hudebními nosiči, z projíždějících aut. V restauracích a kavárnách jsou mnohde na stěnách LCD televize s naladěnými hudebními kanály vysílajícími videoklipy (v některých případech i spoře oděných) tančících zpěvaček a zpěváků zpívajících nejen o lásce.²¹

Na druhou stranu ale bývá častým zvykem vypnout zvuk televizních i radiových přijímačů např. při svolávání k modlitbám (arab. *azán*) či při pátečním kázání (arab. *chutba*). Případně je přerušeno vysílání a zvuky *azánu* se pak běžně linou přímo z rádia či televize.

Ještě je třeba dodat, že ti, co hudbu striktně odmítají, si raději pouští kromě *anašídů* také nahrávky koránských veršů nebo kázání *chatíbů* – kazatelů, která živě vysílají mnohé stanice.

Zajímavou výjimku v arabsko-islámském světě představuje bezpochyby Království Saudské Arábie, kde není vůbec snadné přijít do kontaktu s hudbou, protože je zdejšíм wahhábovským režimem pokládána za zakázanou. Restaurace, kde je možné poslouchat hudbu (a např. kde také mohou sedět muži a ženy u jednoho stolu), jsou v této zemi velmi drahé a jejich počet je striktně omezen (Khidayer 2011: 206).

V červnu roku 2012 médii proběhla zpráva o soutěži „Saudská Arábie má talent“ – správněji „Burajda“²² má talent.“ V této soutěži byla zakázána

20. Patřících mezi tzv. *mahram*. *Mahram* je pojem označující přípustný stupeň pokrevní příbuznosti, v němž spolu muži a ženy nesmí uzavírat sňatky a mohou se tak volně stýkat mezi sebou.

21. Viz např. libanonské zpěvačky Fairuz, Yara, Elissa a Nancy Ajram. Populární jsou také egyptští zpěváci Amr Diab, Tamer Hosni a Mohamed Hamaki či jordánský zpěvák Omar al-Abdallat.

22. Město Burajda (Buraydah) leží v ultrakonzervativní provincii al-Qassim.

účast ženám, byl zakázán tanec a také zpěv s hudebním doprovodem. Soutěžícím mužům tak bylo umožněno třeba recitovat *anašidy* či básně nebo se předvést ve sportovních disciplínách.²³

Tento článek zcela jistě neobsáhl problematiku hudby v islámu v celé její šíři. Nebyla zmíněna třeba role, kterou hraje hudba v různých súfijských hnutích. Téma bylo navíc omezeno i regionálně pouze na arabsko-islámský, respektive sunnitský svět. Neméně zajímavé by jistě bylo věnovat se přístupům k hudbě i mimo arabský svět, případně se věnovat vlivu změn politických režimů na ně. Příspěvek proto představuje spíše jen jakýsi úvod, obecný vhled do problematiky hudby, na kterou lze nahlížet z různých a mnohdy i navzájem se popírajících stran.

Prameny a literatura:

- AL-ALBÁNÍ, Muhammed Násiruddín [nedat]: „Fatwy z časopisu Al-Asála.“ *E-ISLÁM* [online] [cit. 15.7.2012]. Dostupné z: <<http://www.e-islam.cz/sites/default/files/Fataawaa%20Albani.pdf>>.
- AL-KANADI, Abu Bilal Mustafa 1986: *The Islamic Ruling on Music and Singing*. Mecca: [b. v.]. Dostupné z: <<http://www.kalamullah.com/Books/Music%20and%20Singing.pdf>>.
- KHIDAYER, Emíre 2011: *Arabský svět – jiná planeta?* Praha: Mladá fronta.
- AL-KIBBÍ, Sa'duddín ibn Muhammed [nedat]: „Je hudba v islámu zakázána?“ *E-ISLÁM* [online] [cit. 15.7.2012]. Dostupné z: <<http://e-islam.cz/sites/default/files/The%20Prohibition%20of%20Music-prelozeno.pdf>>.
- Korán*. 2000. Překlad Ivan Hrbek. Praha: Academia.
- KROPÁČEK, Luboš 2006: *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad.
- PAVLINCOVÁ, Helena – HORYNA, Břetislav (eds.) 2003: *Judaismus, křesťanství, islám*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc.
- AL-QARADAWI, Yusuf 1984: *The Lawful and the Prohibited in Islam. Al-Halal wal-Haram fil Islam*. Překlad Kamal El-Helbawy – M. Moinuddin Siddiqui – Syed Shukry. Beirut: The Holy Koran Publishing House.
- „Arabové hledají talent, ovšem jen u mužů a bez zpěvu a tance.“ *iDnes* 11. 6. 2012 [online] [cit. 18.7.2012]. Dostupné z: <http://revue.idnes.cz/arabove-hledaji-talent-bez-zen-zpevu-a-tance-fe6-/zajimavosti.aspx?c=A120611_100726_zajimavosti_nh>.

23. Srov. *Arabové hledají talent, ovšem jen u mužů a bez zpěvu a tance*. [online] [cit. 18.7.2012]. Dostupné z: <http://revue.idnes.cz/arabove-hledaji-talent-bez-zen-zpevu-a-tance-fe6-/zajimavosti.aspx?c=A120611_100726_zajimavosti_nh>.

„Hadith Explanation. Musical Instruments.“ *Daily hadith* [online] [cit. 16.7.2012]. Dostupné z: <<http://dailyhadith.adaptivesolutionsinc.com/hadith/Musical-Instruments.htm>>.
„Islámská gnozeologie.“ *Muslimský svaz studentů a mládeže* [online] [cit. 3.7.2012]. Dostupné z: <<http://svazmuslim.cz/node/5>>.
„Rozhodnutí nad islámskými anašidy.“ *Islamic Community of Czech Sisters* [online] [cit. 20.2.2009]. Převzato z fóra *Islámské komunity českých sester*, debata o anašidech z <<http://groups.msn.com/islamiccommunityofczechsisters/vtejteuns.msnw>>. Stránka není od konce února 2009 dostupná, místo tohoto portálu funguje nově Islámská komunita sester na stránkách <www.proislam.org/forum/index.php>.

The Issue of Music in Islam. Despite the ban, music is still heard...

The author comments on religious aspects of music and singing in present-day Arab Muslim countries. Many Islamic scholars see music and singing as forbidden in Islam. On the other hand, many Islamic scholars say that it is permitted. The author explains the roots of this contradiction. In general terms, two dualistic categories (forbidden – *haram*; permitted – *halal*), which affect the everyday lives of Muslims, are practised. These categories have a major impact on the assessment of things and human behaviour, and as such they also contribute to the understanding of what kind of musical expression is still permitted and which is no longer considered good. The role of Islamic scholars is very important here. They provide religious-legal advice about whether it is permissible to sing, what is forbidden to sing or which musical instruments are prohibited by Islam. On some occasions and in some places, the ban is not obeyed though.

Key words: music; Islam; Islamic scholars; forbidden; permitted.